

NORDLUND, MARIKA
STENBERG, LEA
LEMPOLA, HANNA-MARI

Tietoteknologian käyttö ja käyttämättömyyden syyt 75–89-vuotiailla

Kooste kyselytutkimuksesta

KÄKÄTE

www.ikateknologia.fi

LÄHIVERKKO

Sisällys

Lukijalle3

Tietoteknologian käyttö ja
käyttämättömyyden syyt
75–89-vuotiailla
– Kooste kyselytutkimuksesta4

Liitekuvat.....9

KÄÄTE-projekti (Käyttäjälle kätevä teknologia)
ja LähiVerkko-projekti 2014.

Taitto: Vitale Ay

Lukijalle

Yhteiskunta odottaa teknologian yhä enemmän tukevan ikäihmisten elämää ja itse-
näistä pärjäämistä arjessa. Tekniikkaa ja palveluja kehitetään ahkerasti ja runsaasti.
Koottua tietoa ikäihmisten teknologian käytöstä on vain vähän saatavilla, vaikka tieto
olisi tarpeen suunnittelijoille ja kehittäjille. Erityisen vähän tiedetään ikäihmisten
tietotekniikan käytön esteistä ja asenteista. Tämän takia me kaksi asian parissa
työskentelevää projektia toteutimme tämän tutkimuksen.

KÄKÄTE-projekti on Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton ja Vanhustyön keskusliiton
yhteinen hanke, joka käynnistyi tammikuussa 2010. Viisivuotisen RAY-rahoitteen
projektin tavoitteena on teknologian keinoin tukea ikäihmisten hyvää arkea ja kotona
asumista sekä helpottaa ikäihmisten parissa työskentelevien työtä. KÄKÄTE-projekti
on tuottanut runsaasti tietoa ikäihmisten käyttöön tarkoitettuista teknologiasta.
Projekti on esimerkiksi julkaissut oppaan ikäihmisten yhteiskäyttöön tarkoitetuista
tietokonepisteistä. Lisätietoa: www.ikateknologia.fi

LähiVerkko on Eläkeliiton ja Ehkäisevä päihdetyö (EHYT) ry:n vuonna 2013 käynnis-
tynyt yhteishanke. Viisivuotisen projektin tarkoituksena on tarjota tukea, tietoa ja
helppoja työkaluja ikäihmisille tietotekniikan käyttöön osana arkea. Tätä kautta ta-
voitteena on vahvistaa yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja ylisukupolvista vuorovaikutus-
ta. LähiVerkko pyrkii esimerkiksi saamaan ikäihmiset netin pariin kertomalla heille
ilmaisista videopuheluista, joita voi hyödyntää yhteydenpidossa kaukana asuvien
sukulaisten ja lastenlasten kanssa. Lisätietoa: www.lahiverkko.fi

Tämä kooste esittelee tutkimuksen merkittävimmät tulokset. Koosteen lopussa ole-
vista taulukoista voi tarkastella tuloksia yksityiskohtaisemmin.

Huhtikuussa 2014

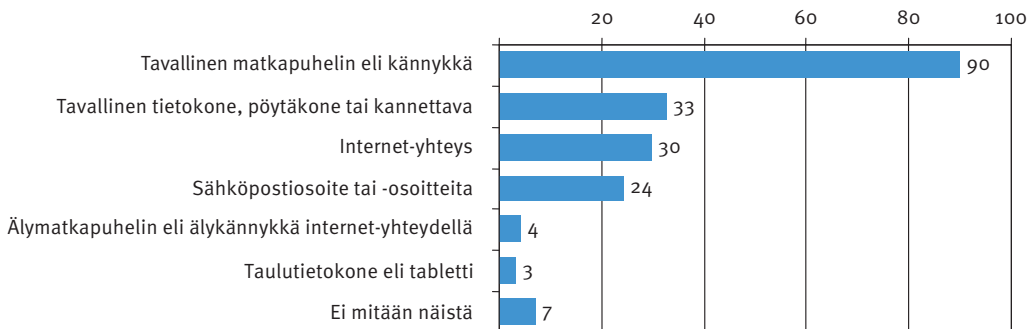
KÄKÄTE-projekti ja LähiVerkko-projekti

Tietoteknologian käyttö ja käyttämättömyyden syyt 75–89-vuotiailla – Kooste kyselytutkimuksesta

Suuri osa ikäihmisistä uskoo oppivansa käyttämään tietotekniikkaa, kunhan saa siihen oikeanlaista opastusta. Kolmannes ikääntyneistä käyttää jo ahkerasti tietotekniikkaa ja internetiä esimerkiksi tiedonhakuun, mutta kaikki eivät kuitenkaan koe tarvitsevansa tai eivät halua opetella käyttämään uutta tekniikkaa. Laitteiden ja ohjelmien helppokäyttöisyys voisi lisätä kiinnostusta.

75–89-vuotiaista suomalaisista 90 %:lla on matkapuhelin ja kolmanneksella internet-yhteys käytössään. 24 %:lla ikäihmisistä on sähköpostiosoite. Vain 4 % ikäihmisistä ilmoittaa omistavansa älypuhelimien ja 3 % tabletin eli taulutietokoneen. Tiedot käyvät ilmi KÄKÄTE-projektin (Käyttäjälle kätevä teknologia) ja LähiVerkko-projektin yhteisestä tutkimuksesta. TNS Gallupilla teetetystä tutkimuksesta haastateltiin puhelimitse 600 ikäihmistä joulukuussa 2013. Otos edustaa Suomen koko 75–89-vuotiaiden joukkoa, johon kuuluu noin 412 000 henkilöä.

Mitä seuraavia laitteita käytössä? (% , n=601)

Kuvio 1: Tietoteknisten laitteiden käyttäjät 75–89-vuotiaiden keskuudessa.

Tutkimuksen perusteella voidaan tiivistäen todeta, että tietokonetta käyttävät tavallisimmin miehet, 75–79-vuotiaat, puolison kanssa asuvat, johtavassa asemassa tai ylempinä toimihenkilöinä työskennelleet ja Uudellamaalla asuvat. Vastaavasti naiset, vanhimpaan ikäryhmään (85–89-vuotiaat) kuuluvat, yksin asuvat, työväestö- tai maanviljelijätaustaiset, muualla kuin Etelä-Suomessa asuvat käyttävät tietokonetta epätodennäköisemmin.

Neljännes ikäihmisistä etsii tietoa verkosta, viidenneksen pankkiasiat hoidetaan verkossa

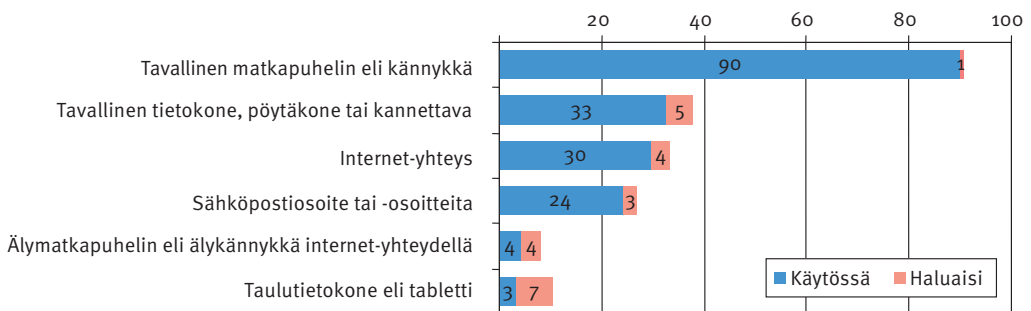
Ikäihmisistä, joilla on internet-yhteys käytössään, 81 % kertoo **etsivänsä netistä tietoa eri aiheista**. 73 % nettiä käyttävistä kertoo, että heidän **pankkiasiansa hoidetaan verkossa**. Verkkopankkia itsenäisesti käyttävien lisäksi tämä luku saattaa sisältää henkilöitä, joiden pankkiasiat hoitaa esimerkiksi läheinen. Lähes 70 % nettiä käyttävistä ikäihmisistä käyttää myös **sähköpostia**.

Kun tarkastellaan koko aineistoa, 75–89-vuotiaista 24 % käyttää internetiä tiedonhakuun, 22 % pankkiasiointiin ja 21 % sähköpostin käyttöön. Asioiden hoitaminen internetissä ei siis ole kovin yleistä ikäihmisten keskuudessa, toisin kuin usein luullaan. Kuitenkin monet julkiset ja yksityiset palvelut ovat siirtyneet tai siirtymässä verkkoon. Tutkimustulosten valossa näyttää siltä, että kansalaisten yhdenvertaisuus on vaarassa, mikäli verkkoasiointi syrjäyttää muulla tavalla tarjotut palvelut.

Useimmat tietotekniikasta kiinnostuneet ikäihmiset ovat jo löytäneet etsimänsä

Kun sellaisilta vastaajilta, joilla ei ole kyseisiä tietoteknisiä laitteita käytössään, kysyttiin halukkuutta laitteiden käyttöön, 5 % kertoi haluavansa **tietokoneen**, 7 % **tabletin** ja 4 % **älypuhelimien**. Kaksi kolmasosaa ikäihmisistä, joilla ei ole käytössä internetiä, **eivät ole lainkaan kiinnostuneita internetistä**. Lukumääräisesti heitä on noin 188 000 eli lähes puolet kaikista 75–89-vuotiaista. Kuitenkin viidennes vastaajista (19 %) **haluaisi etsiä netistä tietoa** itseään kiinnostavista asioista ja lähes yhtä moni (18 %) **haluaisi hoitaa pankkiasioitaan verkossa**, jos heillä olisi nettiyhteys käytössään.

Mitä laitteita on käytössä ja mitä haluaisi saada käyttöönsä? (% kaikista vastaajista, n=601)

Kuvio 2: Laitteiden käyttäjien osuus sekä laitteita haluavien osuus 75–89-vuotiaista.

86 % kyselyyn vastanneista ikäihmisistä, joilla ei ole käytössään tietokonetta, tablettia tai älypuhelinia, **ei koe tarvitsevänsä tällaisia laitteita**. Tässä ei ilmene eroja tutkimukseen vastanneiden joukossa eri ikäryhmien välillä.

Suurin osa (70 %) tietokonetta jo käyttävistä ikäihmisistä **katsoo käyttävänsä tietokonetta tarpeeksi**, eikä näe tarvetta lisätä tietokoneen käyttöä. Lisäkäyttöä estää jonkin verran myös se, että tietokonetta jo käyttävistä noin puolet **pitää laitteita ja ohjelmia vaikeakäyttöisinä**. Lähes joka toinen ilmoittaa, ettei yksinkertaisesti **halua opetella enää lisää**. Kyselytutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa yksi keskeinen havainto on se, että suurin osa tietotekniikasta kiinnostuneista ikäihmisistä on jo hankkinut laitteet ja opetellut käyttämään niitä. Tietotekniikasta vielä kiinnostumattomia ikäihmisiä tulisi eri tavoin rohkaista tietokoneiden pariin ja luoda mahdollisuuksia käyttää tietokoneita.

Ikäihmisiä tulisi auttaa netin hyödyntämisessä.

Opastusta tietotekniikan käyttöön tarvitaan

Henkilökohtainen opastus tietokoneen käyttöön todennäköisesti madaltaa kynnystä kokeilla uutta tekniikkaa. Kuitenkin vain 10 % vastaajista, joilla ei ole käytössään tietokonetta, **haluaisi saada opastusta tietokoneen käyttöön**. Tietokonetta jo käyttävistä opastusta toivoo huomattavasti useampi eli vajaa puolet (44 %). Sellaisista tietokoneen käyttäjistä, jotka ovat jo aiemmin saaneet opastusta, yli kolmannes (36 %) haluaisi lisää opastusta. Voidaankin havaita, että kun tietokoneet tulevat tuiksi, kiinnostus oppia lisää kasvaa. Lukumääräisesti suuri joukko ikäihmisiä haluaisi nykyistä enemmän opastusta.

Ne, jotka haluaisivat saada opetusta tai neuvontaa tietokoneen käyttöön, ottaisivat sitä mieluiten vastaan lähieseltä ihmiseltä (83 % vastanneista), ikäiseltään vertaisohjaajalta (54 %) tai kansalaisopiston opettajalta (53 %). Erityisesti ne, joilla ei vielä ole tietokonetta, mutta jotka haluaisivat oppia sitä käyttämään, toivoisivat opastusta mieluiten lähieseltä ihmiseltä (88 %) tai vertaisohjaajalta (67 %).

Ikäihmiset, joilla ei ole tietokonetta, toivovat opastusta mieluiten lähieseltä tai vertaisohjaajalta.

Yleisesti vastaajat uskovat ikäihmisten kykyyn oppia käyttämään tietokoneita. Väittämän **Ikäihmiset oppivat käyttämään tietokoneita siinä missä nuoretkin, kunhan saavat oikeaa opastusta** allekirjoitti 79 % kaikista vastaajista. Vahvimmin tätä mieltä ovat ne, joilla on käytössä tietokone (82 %) ja jotka ovat saaneet opastusta tietokoneen käyttöön (85 %). Vastauksissa ilahduttaa ikäihmisten usko tietotekniikan oppimiseen, vaikka he pitävät tietokoneita ja erilaisia ohjelmia vaikeakäyttöisinä.

Kyselyn vastaajista, joilla on tietokone käytössään, 58 % kokee **tietokoneiden kehityksessä olevan vaikeaa pysyä mukana**. Opetusta saaneistakin yhtä moni on tätä mieltä. Tietokoneen käytön **opettelemista pitää vaikeana** 46 % kaikista 75–89-vuotiaista vastaajista. Tätä mieltä on 40 % tietokonetta jo käyttävistä ja puolet heistä, joilla ei ole tietokonetta käytössään. Tietotekniikkaan opastusta saaneistakin 40 % ajattelee näin. Nykyistä helppokäyttöisemmät tietokoneet ja ohjelmat saattaisivat herättää enemmän kiinnostusta.

Tietoteknisiä taitoja ei pidetä välttämättöminä

Kaikista kyselytutkimukseen vastanneista 43 % on sitä mieltä, että **pärjätäkseen nyky-yhteiskunnassa ei kaikkien tarvitse osata käyttää tietokonetta**. Ymmärrettävästi näin ajattelevat etenkin ne, joilla ei ole tietokonetta (52 % näistä vastaajista) sekä ne, jotka eivät ole saaneet opastusta tietokoneen käyttöön (48 % näistä vastaajista) sekä vanhimmat vastaajat (48 % 85–89-vuotiaista). Toisaalta kaikista kyselyyn vastanneista 53 % koki tietokoneet hyödyllisiksi itselleen, ja tietokoneen käyttäjistä näin ajatteli 92 %. Hyötyjä ei ehkä osata kuvitella tai nähdä, ennen kuin itse käytännössä pääsee niistä osalliseksi.

Kaikista vastaajista 35 % haluaisi olla yhteydessä ystäviinsä uuden tekniikan avulla. Vastaajista, joilla on käytössään internet, yhteyttä ystäviinsä sen avulla haluaa pitää kaksi kolmesta (67 %). Halukkuutta yhteydenpitoon on etenkin nuoremmassa ryhmässä (75–79-vuotiaista 42 %), puolison kanssa asuvilla (48 %) sekä niillä, joilla läheisiä sukulaisia tai ystäviä on useita (43 % niistä, joilla 6 läheistä ystävää tai enemmän).

Iloa ja hyötyä tietotekniikasta

Tuloksista voidaan havaita, että valtaosa tietotekniikasta kiinnostuneista ikäihmisistä on jo hankkinut tietokoneen ja opetellut käyttämään sitä. Haasteena onkin houkuttella myös ne ikäihmiset, jotka eivät koe tietotekniikkaa tarvitsevansa, rohkaistumaan kokeilemaan tekniikkaa. Toisaalta jokaisella pitää olla mahdollisuus valita, ryhtyykö käyttämään tietokonetta vai ei. Asioita on voitava hoitaa – verkkopalvelujen ohella – kasvokkain asiakaspalvelupisteissä tai puhelimitse. Vaihtoehtoisia asiointitapoja tullaan tarvitsemaan jatkossakin, sillä ikääntyminen tuo mukanaan erilaisia toimintakyvyn muutoksia. Vaikka nuorempana olisi oppinut verkkopalvelujen käytön, ei se välttämättä vanhemmiten enää onnistu.

Yhteiskunnan tulee huomioida ihmisten yksilöllisyys palveluiden käyttäjinä. Tarvitaan valmiutta kehittää helppokäyttöisiä laitteita ja ohjelmia, mutta myös muunlaisia

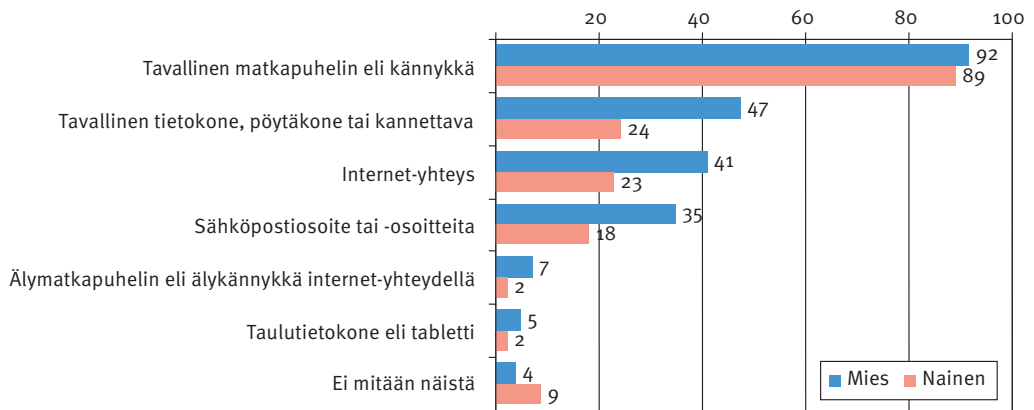
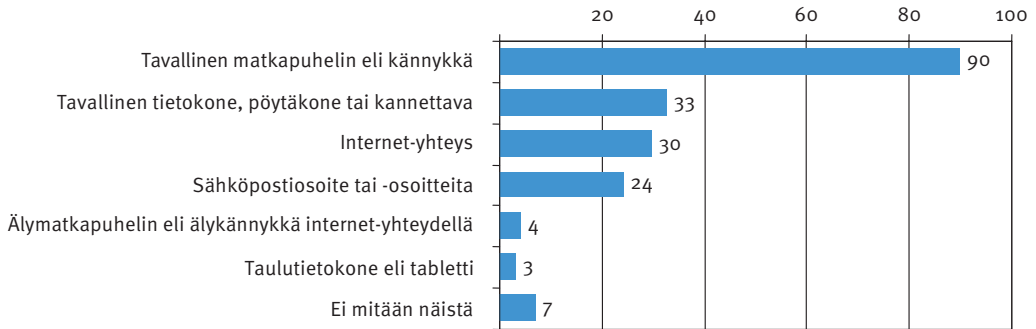
tapoja tarjota palveluja kansalaisille. Teknologian ja tietoyhteiskunnan ulkopuolelle on jo nyt jäänyt suuri määrä ikäihmisiä. Taidoissa ja halukkuudessa käyttää internetiä näkyy kansalaisten eriarvoistuminen.

Ikäihmisille voisi kertoa tietotekniikasta hauskan tai hyödyllisen tekemisen kautta. Tarvittava kipinä kiinnostuksen heräämiseen voi eri ihmisille löytyä erilaisista asioista: Yksi haluaa pitää yhteyttä toisella puolella maailmaa asuvien lastenlasten kanssa, toinen innostuu katselemaan lapsuudenmaisemia karttapalvelun avulla ja kolmas skannaamaan vanhoja valokuvia sukualbumista jälkipolville nähtäväksi.

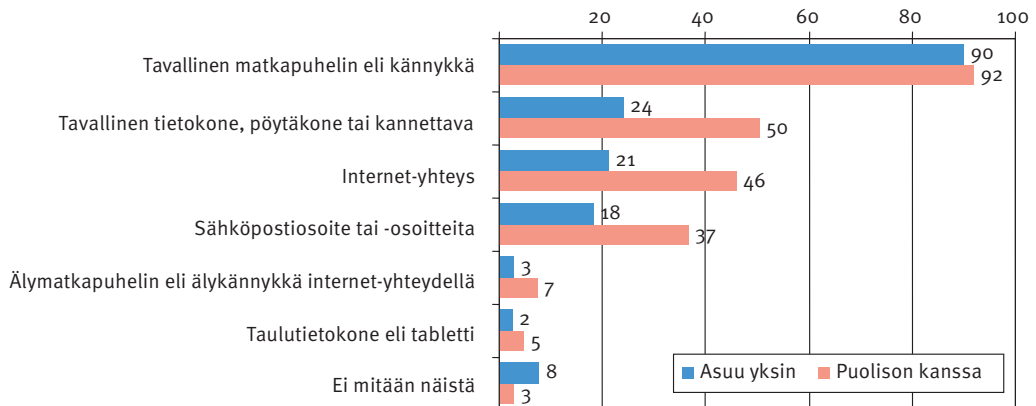
Tietoyhteiskunnan ulkopuolelle on jäänyt suuri joukko ikäihmisiä. Internetin käytössä näkyy kansalaisten eriarvoistuminen.

Liitekuviot

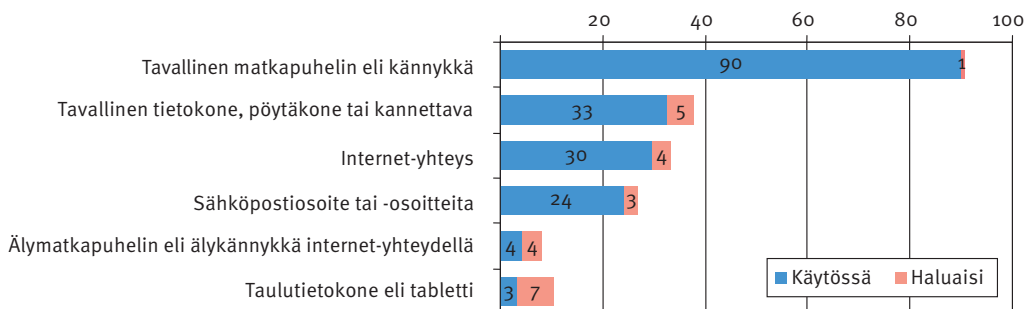
Mitä seuraavia laitteita käytössä? (% , n=601)

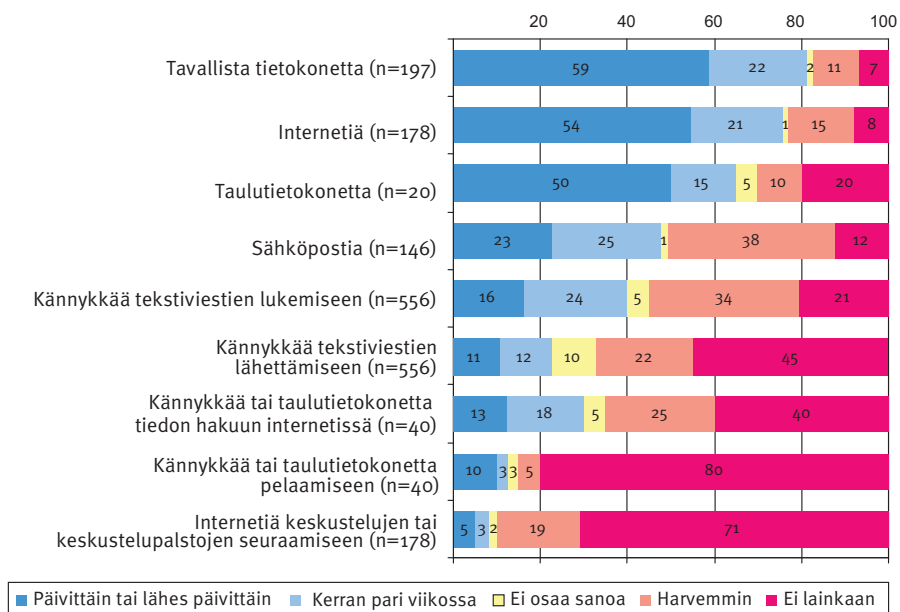
Mitä seuraavia laitteita käytössä? (% , n=601)

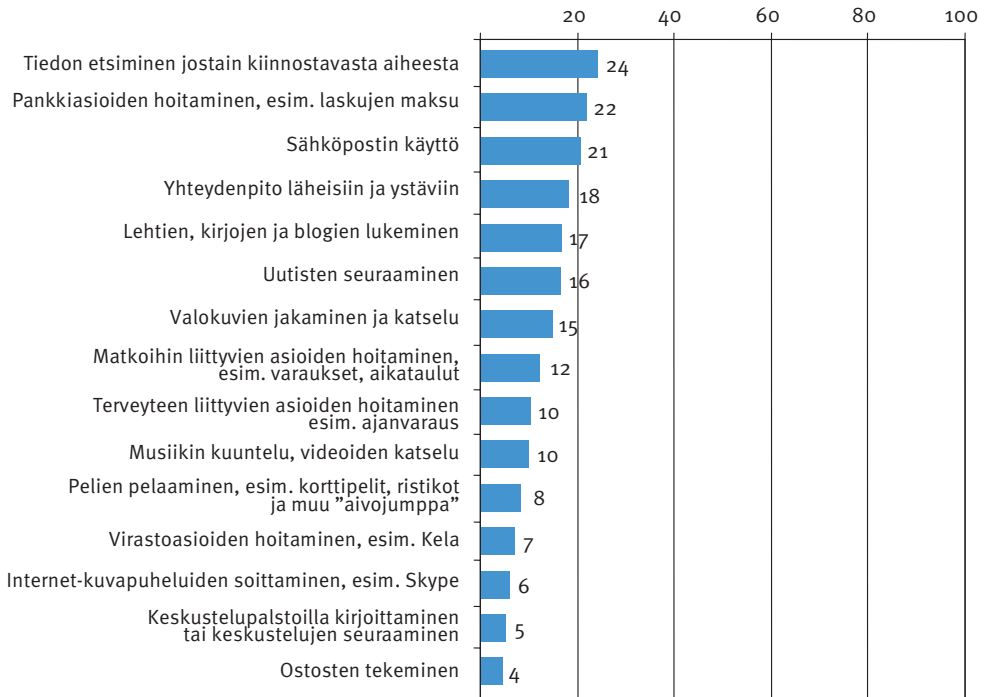
Mitä laitteita on käytössä ja mitä haluaisi saada käyttöönsä? (% kaikista vastaajista, n=601)

Miten usein käyttää seuraavia laitteita tai ohjelmia? (% niistä, joilla on kyseinen väline käytössä)

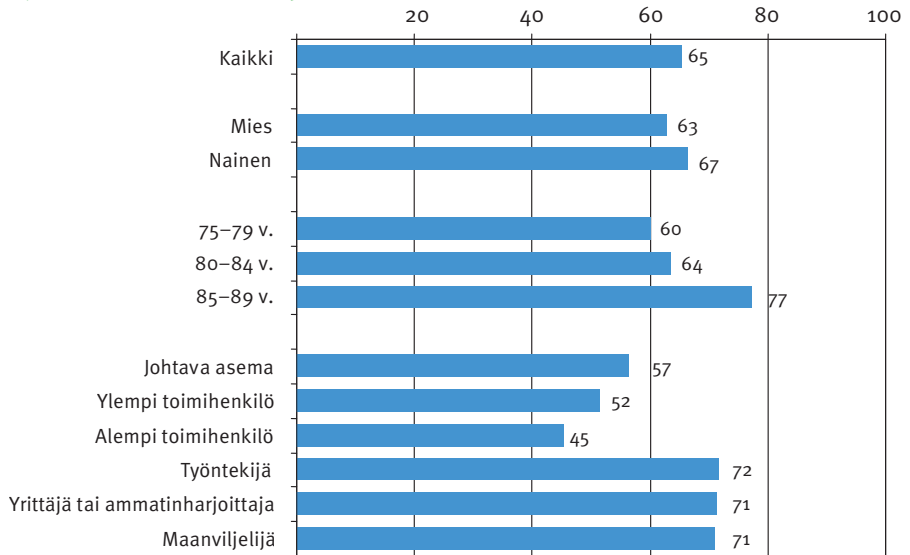
Mihin kaikkiin asioihin käyttää internetiä? (kaikista vastaajista %, n=601)

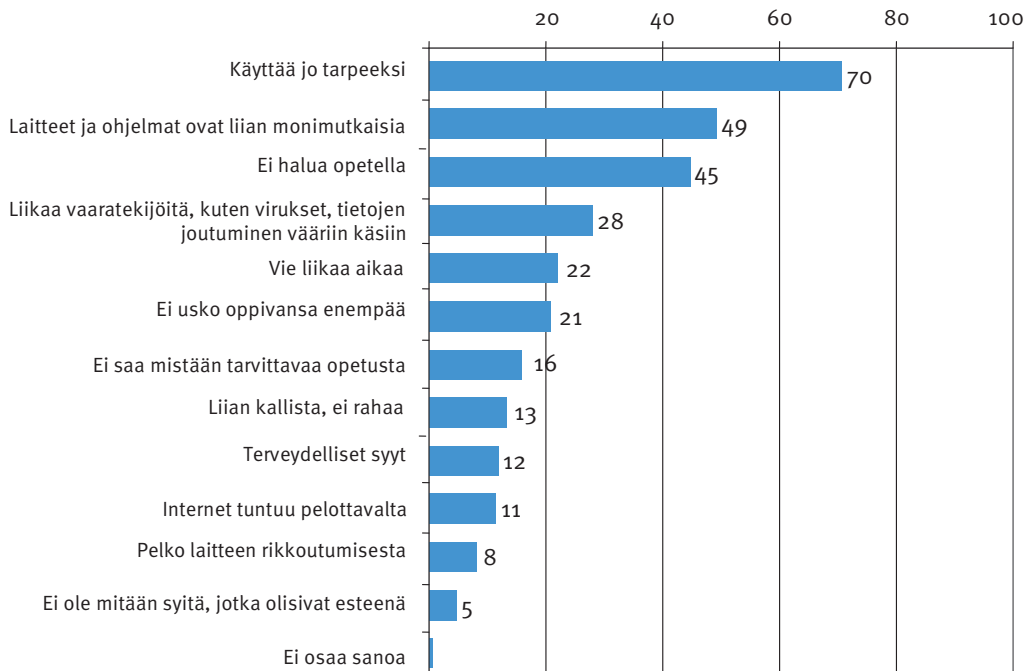
Mihin kaikkiin asioihin haluaisi käyttää internetiä? (% heistä, joilla ei internetiä käytössä, n=419)

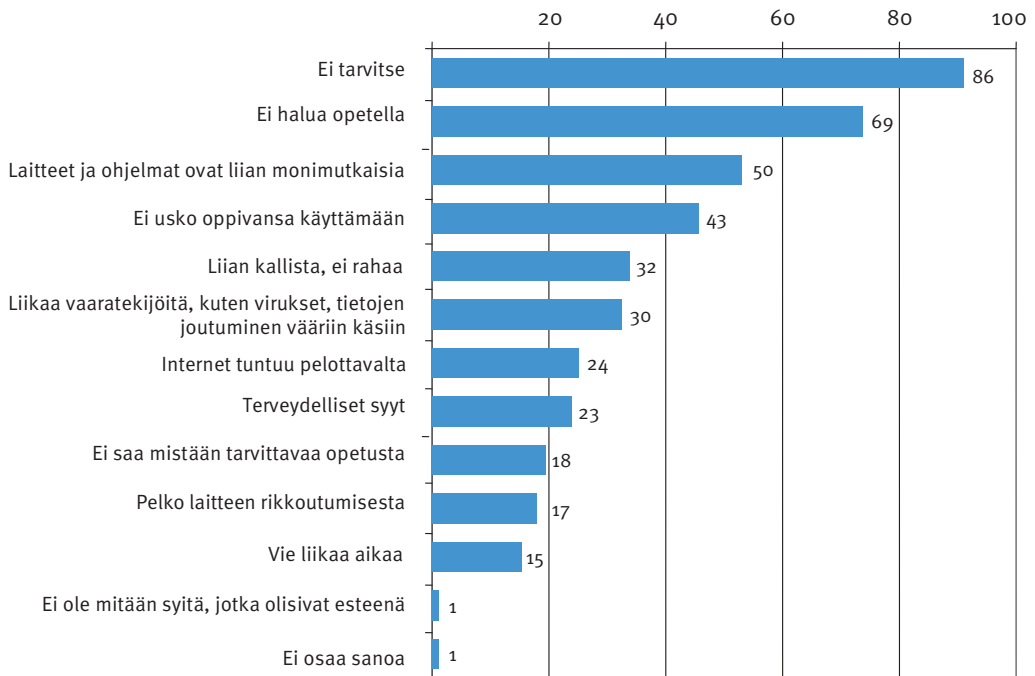
**Ei haluaisi käyttää internetiä mihinkään
(% heistä, joilla ei internetiä käytössä, n=419)**

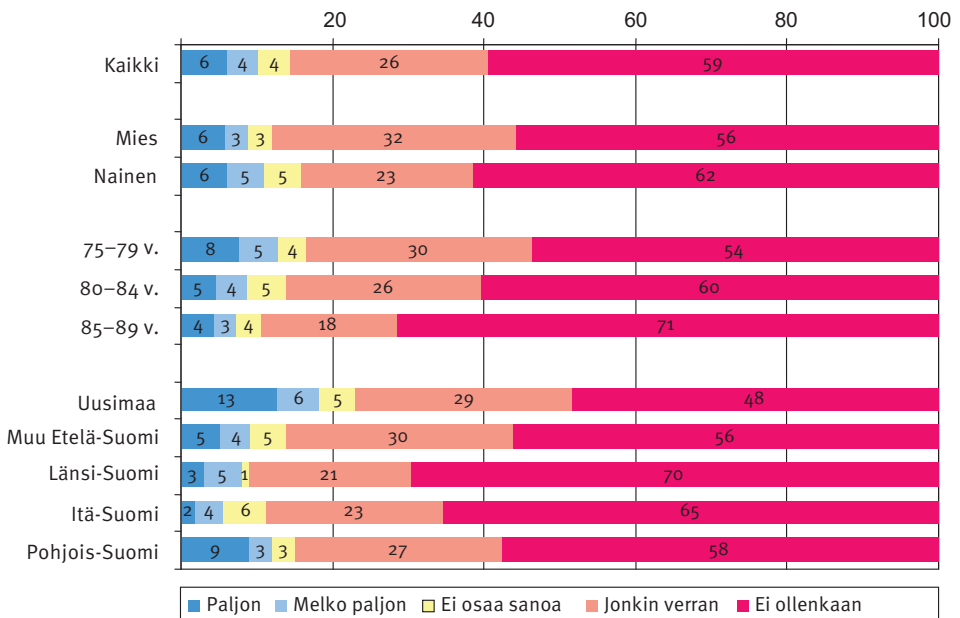
Mitkä seuraavista ovat mahdollisia syitä siihen, että ei käytä enempää tietokonetta, älypuhelin tai internetiä? (% heistä, joilla on käytössä tietokone, tabletti, älypuhelin tai internet, n=210)

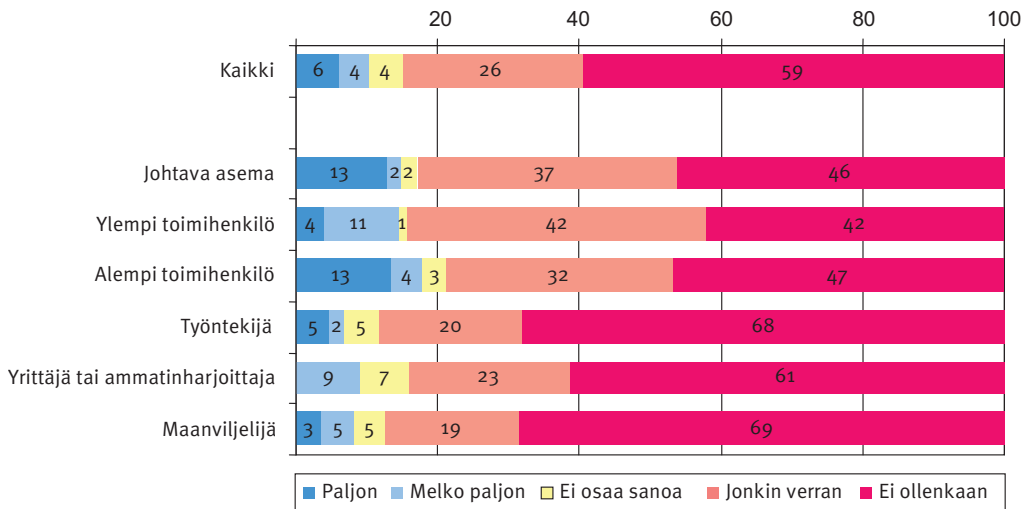
Mitkä seuraavista ovat mahdollisia syitä siihen, että ei käytä tietokonetta, älypuhelinta tai internetiä? (% heistä, joilla ei ole käytössä tietokonetta, älypuhelinta tai internetiä, n=391)

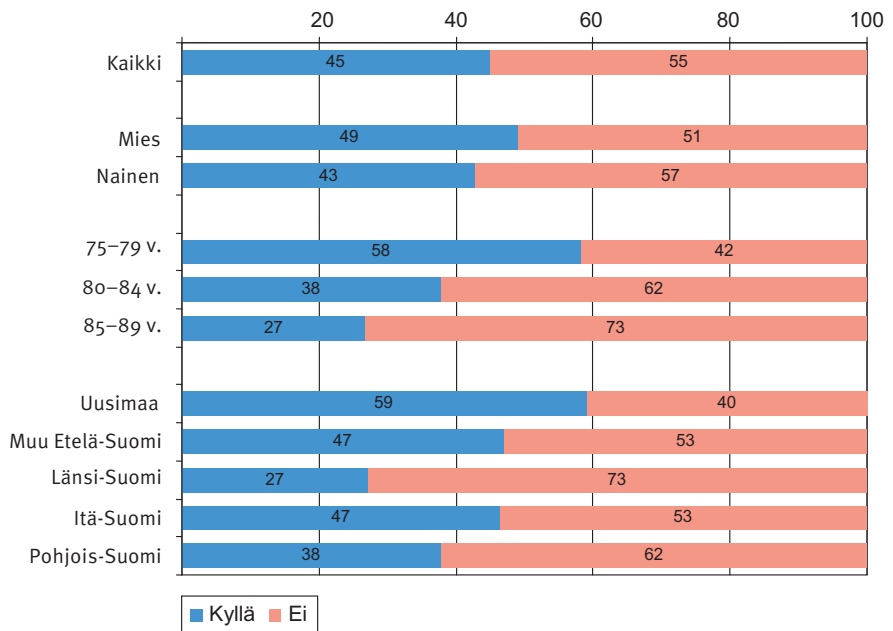
Missä määrin kokee tarvetta parantaa taitoja opiskelemalla tai saamalla opetusta tietokoneiden tai kännyköiden käyttämisessä? (% , n=601)

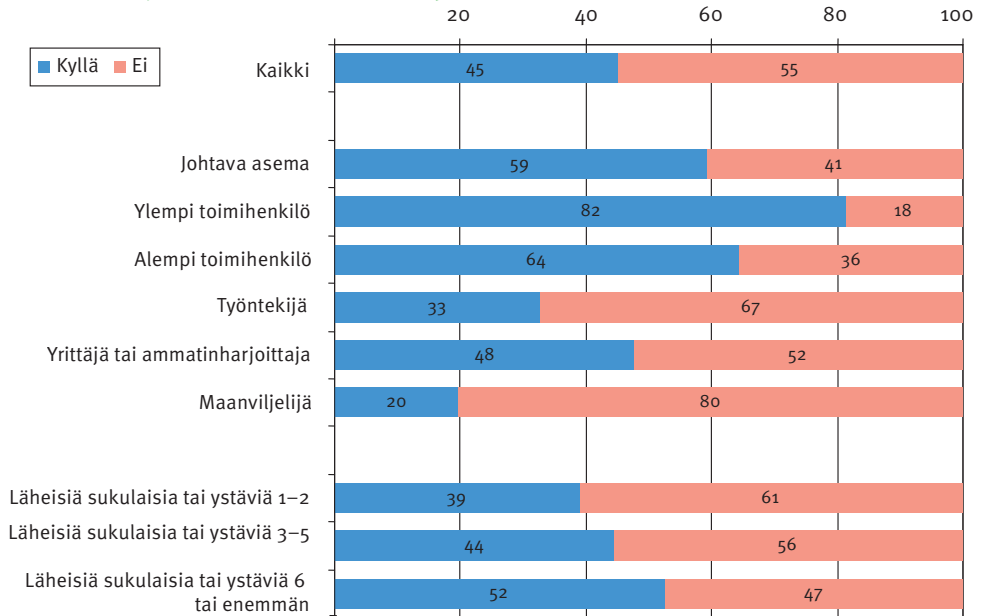
Missä määrin kokee tarvetta parantaa taitoja opiskelemalla tai saamalla opetusta tietokoneiden tai kännyköiden käyttämisessä? (% , n=601)

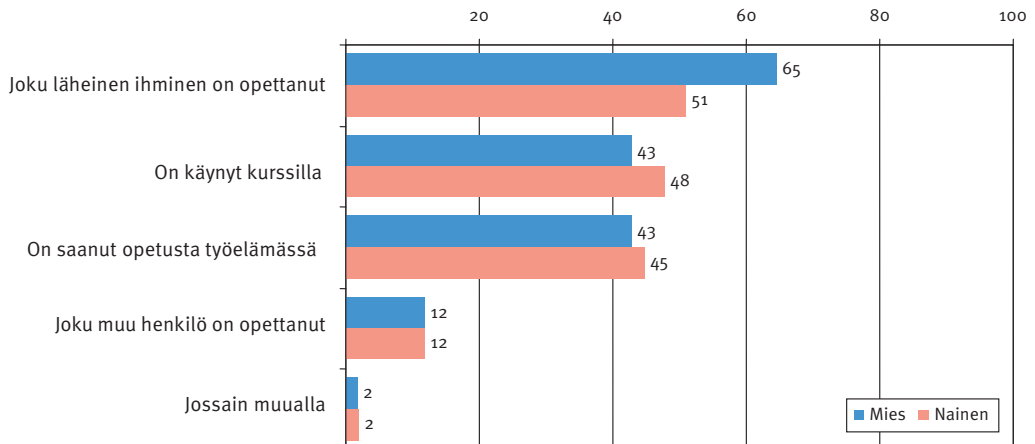
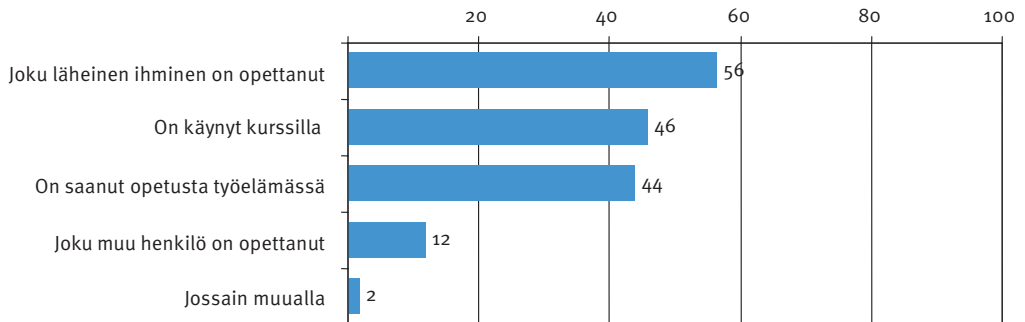
Onko saanut opetusta tietokoneen käyttöön? (% , n=601)

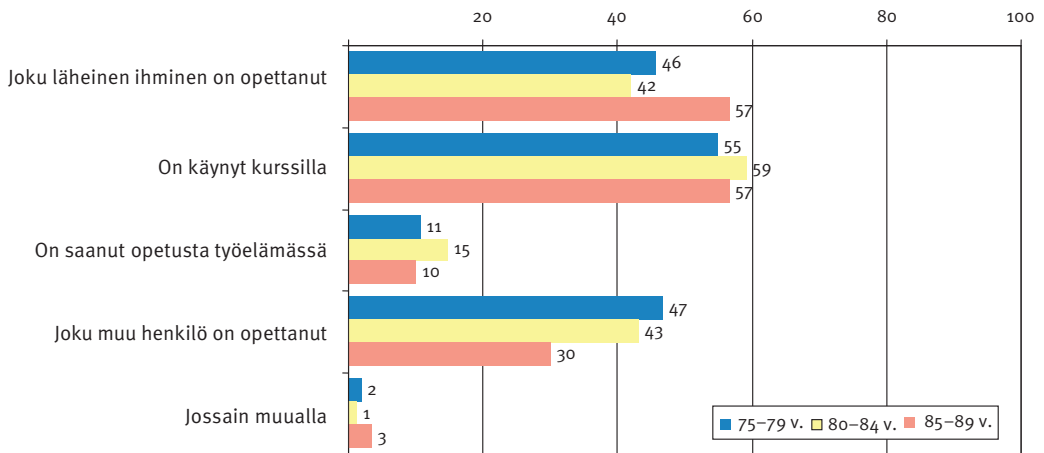
Onko saanut opetusta tietokoneen käyttöön? (% , n=601)

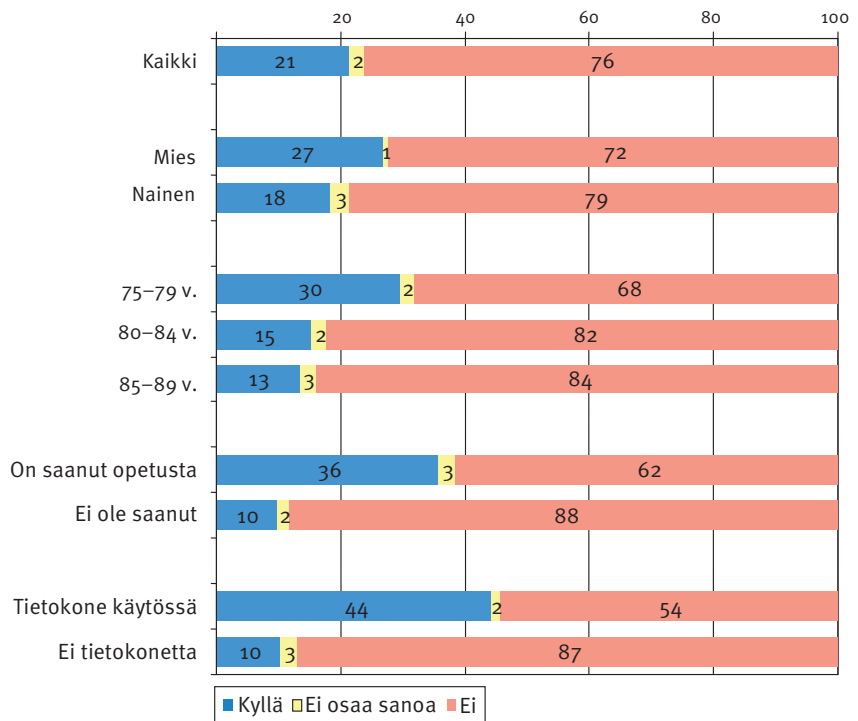
Miten saanut opetusta tietokoneen käytössä? (% opetusta saaneista, n=271)

Miten saanut opetusta tietokoneen käytössä? (% opetusta saaneista, n=271)

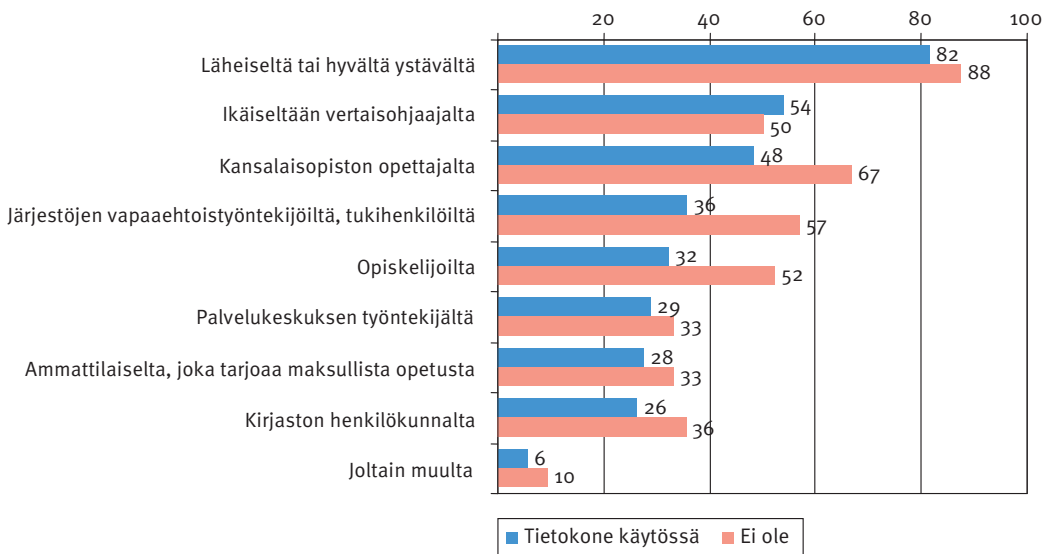
Haluaisiko saada opetusta tietokoneen käyttöön? (% n=601)

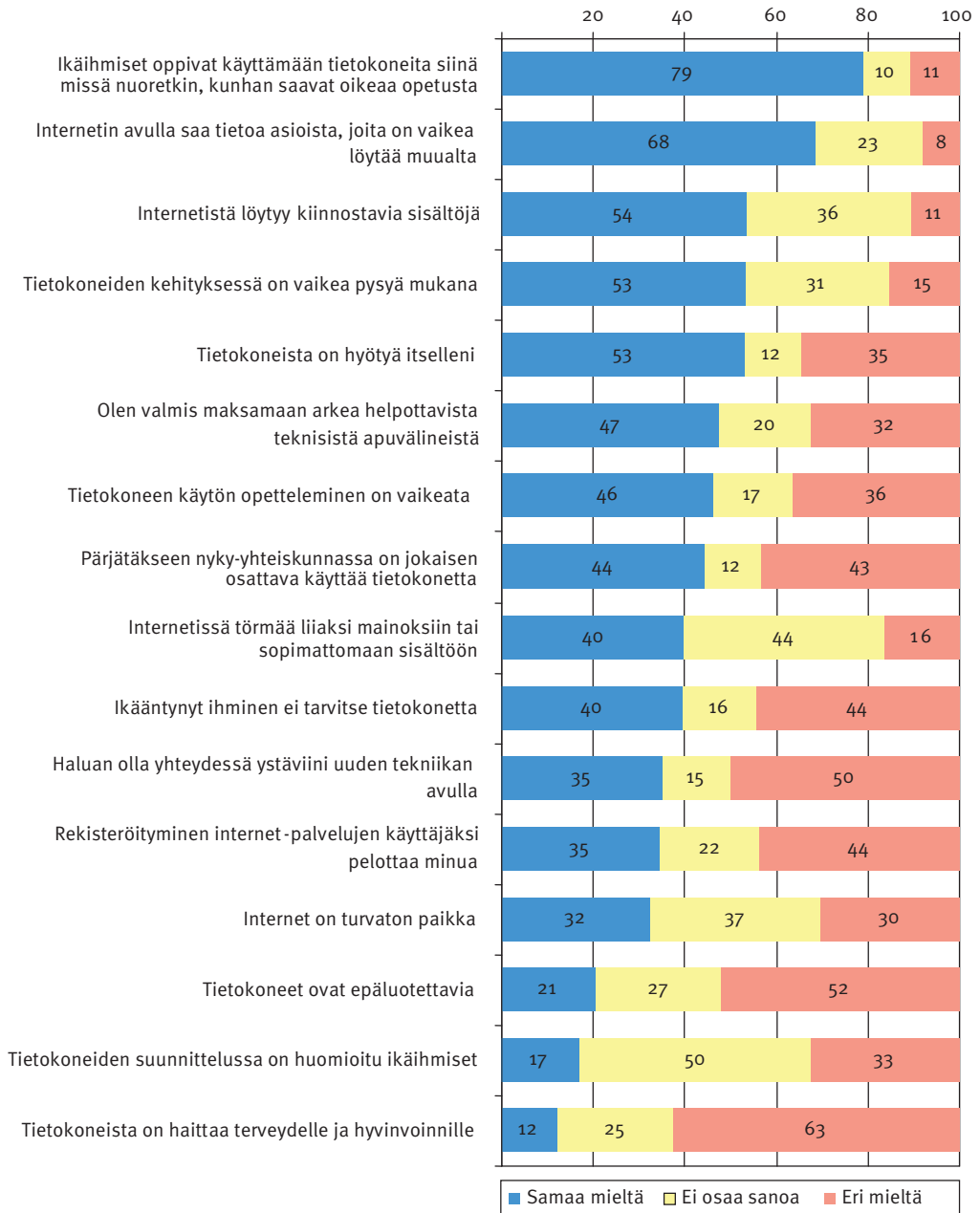
Keneltä kaikilta haluaisi ottaa vastaan opetusta tai neuvontaa tietokoneen käytössä? (% opetusta haluavista, n=129)

Keneltä kaikilta haluaisi ottaa vastaan opetusta tai neuvontaa tietokoneen käytössä? (% opetusta haluavista, n=129)

Näkemykset tietokoneiden käytöstä ja internetistä (% , n=601)

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto ry

Vanhustyön keskusliitto
CENTRALFÖRBUNDET FÖR DE GAMLAS VÄL RY

ELÄKELIITTO

EHYT ry

www.ikateknologia.fi • www.lahiverkko.fi

KÄKÄTE-projekti (Käyttäjälle kätevä teknologia) on Vanhus- ja lähimmäispalvelun liiton ja Vanhustyön keskusliiton yhteinen projekti, ja LähiVerkko on Eläkeliiton ja EHYT ry:n yhteishanke. Molempia hankkeita rahoittaa RAY.